

ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ
ΠΡΟΣ ΙΩΑΝΝΗΝ ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΝ

ΜΙΧΑΗΛ ΛΗΘΕΟΥ ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΩ¹

Ἐσπέρας, ὅτε ἦδη συνεσκόταζεν, ἀραντες ἐκ Βυζαντίου τὸ
τῆς Προποντίδος διεπλέομεν πέλαγος, γαληνιαῖον ἡμῖν ἀνεμον
τοῦ Ποσειδῶνος ἐμπνεύσαντος, ὅτε νέον αὐτὸν ἐγνωκόσι καὶ τὸν
5 αὐτοῦ γε πατέρα, μηδέν τοι τοιοῦτον νὴ Δία πρῶτον ἰδοῦσιν ὅτε
τούτῳ ἥμεν ἐν ἀγνωσίᾳ. Καὶ πρὸν τέτταρας ἡμέρας ἐκτελεσθῆναι
μηδενὸς τοῦ τῶν ἐν θαλάττῃ πειραθέντες δεινῶν ἦν Μίνως Διὸς
παῖς ἐκόσμει τῇ εύνομίᾳ κατήρχαμεν, πάντ' ἀνω καὶ κάτω τὰ
τῆς πόλεως εύρηκότες, πόλεμόν τε κακὸν καὶ ἀφορίαν τῆς Δήμη-

¹ Ἐξεδόθη ὑπὸ Αἰμιλίου Le Grand (L) ἐν τῇ Bibliographie hellénique... aux XVe et XVIe siècles. Ἐν Παρισίοις. 1815. (Τόμ. Β'
σ. 251) κατὰ τοὺς ἔξτις κώδικας· α') Παρισιακὸν τῆς Ἐθνικῆς βιβλιο-
θήκης ὑπὸ ἀρ. Suppl. grec. 205, αἰῶνος ιε' τελευτῶντος (P). β') κώ-
δικα τῆς βιβλιοθήκης Ἀμβροσίου Firmin Didot (V). γ') κώδικα ἀγο-
σθέντα ὑπὸ τοῦ Le Grand ἐν Κωνσταντινουπόλει (v). Ἐγὼ δ' εἰχον
ὑπὸ ὅψιν καὶ τὸν ὑπὸ ἀρ. Phil. gr. LXXXV (Nessel) τῆς ἐν Βιέννη
Λύτοκρατορικῆς βιβλιοθήκης, ιε' αἰῶνος (B).

1. Ἐπιγραφή: Ἀργυροπούλω PBvL: τῷ σόφῳ Ἀργυρο-
πούλῳ V 3. γαληνιαῖον L: γαληνηαῖον PV γαληναῖον vB
5. τοιοῦτον PvBL: τοιοῦτο V

τρος, ταῦτα δὴ τὰ γινόμενα, οἵς δὴ καὶ οὖ ἔνεκεν ἐγεγόνειμεν ἀπωλέσαμεν. Οὐδὲ γάρ οὐδ' εἰσὶν οἱ παρ' ἐμὲ φοιτῶντες τῶν τεττάρων ἐπέκεινα τοῖς τε ἄλλοις & ἡμῖν προκατείλεχται καὶ μάλισθ' διὶ τὰ Ῥωμαίων εἰώθασιν ἐκπαιδεύεσθαι. Οἱ δέ γε ἡμῖν ὅντες μόλις ἂν ἀρκεῖεν ὡς πίνομεν ὕδατι. Κακὸν οὖν φυγόντες εὔρομεν 5 ἄμεινον, τὸ τοῦ λόγου, εἰ δὴ κακὸν ἔκεινο κλητέον πρὸς τόδε παρατιθέμενον. Καὶ εἰ μὴ παρόντες ἡμῖν ἐτύγχανον Ἀπολλώνιος καὶ Διὸς μεγάλου τὸ δῶρον, ἀλλὰ καὶ Πολυδεύκης σὺν Ἀλκινόῳ, οὐδὲν ἂν ἦν τὸ κωλύον εἰς τὸ σύννομον ἀστρον ἡμᾶς ἀφικέσθαι ἢ τάχα που καὶ εἰς γυναικός βίον ἐλεύσεσθαι. Ἀλλὰ ταυτὶ μὲν οὐκ 10 ἀνεύ θεῶν ἡμῖν ἡμαρτήκει, μή τινος τῶν θυραίων ἀγαθῶν ἀπολελαυκότες τάχιστα τε ἐντεῦθεν ἀπῶμεν πρὸν τὸν ἱερὸν τοῦ Διὸς σηκὸν κατιδεῖν καὶ τῶν ἄλλων θεῶν ἀσπάσασθαι τὰ ἀγάλματα. Πάντα μὲν οὖν ἡμῖν ὑποιστέα τούτους ἔχουσί τε συμμάχους καὶ οὗςπερ ἔφημεν γράφουσιν. Οὐδὲ γάρ μεταβαίημεν ἂν ἔστ' ἂν δι- 15 δοίη θεός & ἂν βουλώμεθα διανυσαι, εἴτ' αὖθις δεισίθεος ἡμᾶς διαδέξεται Πλάτων, σοὶ καὶ τοῦτ' εἰ δοκείη.

-
5. φ PVL: ὁ νB ὕδατι PvBL: ὕδατος V 7. μὴ PVBv:
μὲν L Ἀπολλώνιος PVvB: Ἀπόλλωνος L 9. κωλύον
ἔγραψα: κωλύον PVvBL σύννομον PVvL: σύνομον B
ἀφικέσθαι PVBv: ἀφίκεσθαι L 10. τάχα PVvL: τάχα B
11. θυραίων PVvL: θυρέων B 15. οὗςπερ ἔφημεν γρά-
φουσιν PvBL: οὓς προέφημεν μεταγράφουσι V

2.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

ΙΩΑΝΝΗ ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΩ¹

Ζεὺς, ὃ πάντα δουλεύει, θεοί καὶ δαίμονες καὶ ψυχαὶ καὶ ἡθῶν ἔργα, ἢ θεῖος δὲ Πλάτων διακελεύεται, Ἐρμῆς τε, ὃ λόγον ἐνέταξεν δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἐκάστῳ τάξεις τε ἀἰδίους καὶ ἐνεργείας διανειμάμενος, καὶ οὐ τοῦ γένους ἡμῶν εἰλήχασι κήδεσθαι καὶ τῆς ἐμῆς, εἰ αἴδη τ' εἰπεῖν, σωτηρίας καὶ ὡφελείας ἀντιποιούμενοι, ἐς τὸ ιερὸν τέμενος τοῦ Διὸς, δὲ Μίνως ἐκόσμει τε καὶ Ραδάμανθυς, κατηγάγχασαν ἀφικέσθαι. Δήμῳ γάρ παλαιῶν ἐντετυχη-
10 χώς φιλοσόφων, ὃν ἔργον μοι βουλομένῳ καταριθμεῖν τὰ δνόματα,
θεόν τε ἔγνων τὸν τοῦ παντὸς ποιητὴν καὶ, δτε δεῖ, προνοούμενον,
οἵ τε λόγοις κυβερνᾶται τὸ πᾶν καὶ δπως γένος ἀνθρώπων διαι-
τᾶται καὶ δεδιήτηται. Καὶ σοὶ δὲ τῷμαυτοῦ φίλῳ, δτε θεός τις
κατελθὼν προνοήσαιτο, τῶν θεόθεν μοι ἀγαθῶν κοινῶν μεταδώσω.
15 θυραίων δὲ ἀγαθῶν εἰ τῇδε κατηρχότες οὐ μετεσχήκαμεν, καὶ
τοῦτο θεῶν ἡγούμεθα δῶρον. Τουτὶ γάρ τὸ θυητὸν, ἐξ οὖ πάντα
φύεται πάθη θυητὰ, εἰ τινος ὕλης ἐντύχοι τῶν παθῶν δεκτικῆς,

¹ Ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ Alexandre (Plethon Traité des lois. Ἐν Παρισίοις. 1858 σ. 372 κ. ἐ.) κατὰ τὸν Παρισιακὸν κώδικα Supplement grec 205 (P), αἰῶνος ιε' τελευτῶντος, καὶ ὑπὸ τοῦ Legrand (Bibliographie hellénique... aux XV° et XVI° siècles. Τόμ. B σ. 242) (L) κατὰ τοὺς αὐτοὺς καὶ ἡ προηγουμένη ἐπιστολὴ κώδικας P, V καὶ v. Ἐνταῦθα δὲ ἔχδιδεται μετ' ἀντιβολὴν πρὸς τὸν ἐν τῇ Αὐτοκρατορικῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Βιέννης Phil. Gr. LXXXV, ις' αἰῶνος (B).

2. Ιωάννη ἀργυροπούλῳ ν: ἀργυροπούλῳ B: Ιωάννη κορέστη V: Ιωάννη P 7. οἶν L: οἶνον B 8. ἐκόσμει τε L: ἐκόσμη τε B 14. κοινῶν B: λείπει PVv 15. κατηρκότες PVB: κατηρτικότες ν 17. τινος ὕλης δεκτικῆς PvB: τινι ὕλη. . . δεκτικὴ V

τάχιστά τε ἀπαυθαδιάζεται καὶ τὸν κυβερνήτην παρακρουσάμενον δπου βούλεται τε καὶ πέφυκεν ἄπεισι καὶ τὰ οἰκεῖα προσαπεργάζεται. Τούτων τοίνυν τῶν λόγων ἡμεῖς εἰκέτως ἔχόμενοι, οὐχ δπως πάνθ' ὑποίσοιμεν ἀν δσα δοχοίη τῇ δαίμονι, ἀλλὰ καὶ χάριν εἰδέναι δίκαιοι ἀν εἶημεν προσοφείλοντες.⁵ Επὰν δὲ ἡμῖν διαπραχθείη τὸ βούλημα· τοῦτο δ' ἐστὶν ἡ τῶν ἔξαιρουμένων ἡμῖν φιλοσόφων δεσπόσειν ἢ μὴ ἀπάραι τῶν τῇδε· θεοσεβῆς ἡμᾶς διαδέξεται Πλήθων, θεῷ καὶ ποστ⁶ εἰ δοχείη.

3.

ΒΗΣΣΑΡΙΩΝΟΣ ΚΑΡΔΙΝΑΛΙΟΥ¹

Βησσαρίων καρδινάλις Ἰωάννης τῷ Ἀργυροπούλῳ εὖ πράττειν.

Ἀνέγνωμεν ἀ πρὸς τὰ ἐν προοιμίοις τῆς ὑπὲρ Πλάτωνος¹⁰ ἀπολογίας ἐνιστάμενος γέγραφας. Ἐθαυμάσαμεν οὖν, ὅτι πρὸς οὗτω βραχὺν καὶ σαρῆ λόγον ἐλληνικὸν, ζητοῦντα κατ' ἐπιδρομὴν καὶ ἐπιτετμημένως εἰ ἔνια τῶν εἰδῶν εἰσι χωριστὰ ἢ πάντη ἀχώριστα, καὶ, εἰ χωριστὰ, πότερον καθ' αὐτὰ ὑφεστηκότα ἢ ἐν

¹ Περιλαμβάνεται ἐν τῷ Vaticanus graecus 1393, φ. 9^θ-², αἰῶνος ιε' (B) καὶ ἐν τῷ ἐξ αὐτοῦ ἐκγραφέντι μετά τινων διορθώσεων χειρὶ τοῦ Ἀλλατίου κώδικος τῆς βιβλιοθήκης Vallicelliana τῆς Ρώμης CVIII, 5 φ. 1^θ-3^θ, αἰῶνος ιζ' (A).

3. οὐχ L: οὐχ' B 4. δπως PvB: οῖον V ὑποίσοιμεν L· δπόσοι μὲν B 5. εἴημεν L: εἴη μὲν B 7. ἀπάραι L:

ἀπαραι B 10. Ἀνέγνωμεν ἔγραψα: Ἀνέγνομεν ΒΛ προοιμίοις Λ: προοιμίοις ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος προοιμείοις B

13. ἔνια ἔγραψα: ἔνοια ΒΛ εἰσι ἔγραψα: εἰσὶ B: εἰσὶ Λ

14. αὐτὰ ἔγραψα: αὐτὰ ΒΛ

ἐπινοίαις κείμενα· ἄλλως γάρ ὅν ἐνῇ τὰ Πορφυρίου πρὸς ἔπος ἐκθέσθαι, γνώριμα καὶ παισὶν ὅντα· τοσοῦτον λόγων πλῆθος ἀντέθηκας, οὐδὲν, ὡς οἶμαι, δέον. "Ἄπερ καὶ ως περὶ μεγίστων δὴ τὸν λόγον ποιούμενα οὐ διερρήξαμεν ἀναγνόντες, ως αὐτὸς ὑπετίθου, καὶ ἅμα δτι οὐδὲν ὅν ἐγίνετο προύργου διαρραγέντων" καὶ γάρ δὴ πολλοῖς καὶ πρὸ τῶν ἔγνωσται, ἐν ταῖς δημοσίαις πρὸς τοὺς ἀκροατὰς ὄμιλοις καὶ ταῦτα σου πολλάκις παρενέραντος, εἴτε πρὸς τὸ προκείμενον εἴτε καὶ μὴ οὐδὲν δεῖ λέγειν. Διερρήξαμεν οὖν αὐτὰς οὐδαμῶς· αὐτοὶ δὲ μηδεμίαν, ως ὁρᾶς, σχολὴν ἀγοντες φιλοσοφεῖν, φεύγοντες ἅμα καὶ τὸ ἔργον καὶ μάτην ἐπιδείκνυσθαι; Θεόδωρον ἔξετάσαι τοὺς λόγους δσον δύνανται προετρέψαμεν καὶ κοινῇ συνδιασκέψασθαι μετὰ σοῦ, εἰ τὰ τῆμαν εἰρημένα οὕτ' ἐπὶ τῶν ὅντων οὕτ' ἐπὶ τῶν μὴ ὅντων ἀληθεύει, ως φῆς, καὶ ἅμα γυμνασίας λογικῆς ἔνεκα καὶ ὥστε ἣ πεισθῆναι ἣ μεταπεισταὶ τῷ θημάτι. Ἐκεῖνος μὲν οὖν τὸ κελευσθὲν ἐποίησεν· ήμεῖς δὲ ὥσπερ καὶ πρότερον ταῦτα ἀκηκοότες καὶ εἰδότες, διμως οὐδένα πρὸς σὲ πεποιήμεθα λόγον, δεδιότες μὴ χαλεπήνης διὰ τὸ εὔδρυστον, καὶ, περὶ πλείονος ποιούμενοι τὸ εύνοϊκὸν τῆς δοξοσοφίας, οὐδὲν τῆς ἀρχαίας περὶ σὲ διαθέσεως ήμείψαμεν. Οὕτω καὶ νῦν εὐλαβούμεθα πέμψαι σοι τὰ γεγραμμένα, οὐκ ἐλπίζοντες δμοίᾳ ψυχῆς

1. ἐπινοίαις Λ: ἐπινοίαις ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος ἐπεινοίαις Β 3. οἶμαι Β: οἶμαι ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος οἶμαι Λ

4. ποιούμενα Λ: ποιούμενα ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος ποιούμενον Β 5. προύργου ἔγραψα προύργου ΒΛ 7. ταῦτα ἔγραψα: ταῦτα ΒΛ 9. σχολὴν Λ: σχολὴν ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος σχολὴν Β 10-11. ἐπιδείκνυσθαι Β: ἐπιδείκνυσθαι ἐκ τοῦ πρῶτον γραφέντος ἐπιδείκρυσθαι Λ 11. θεόδωρον Λ: θεόδωρον Β 12. κοινῇ συνδιασκέψασθαι ἔγραψα: κοινῆσεν διασκέψασθαι ΒΛ 13. οὕτ' ἐπὶ τῶν μὴ ὅντων ἐν συνεχείᾳ τοῦ κειμένου Β: πρόσθετα ἐν τῇ φά Λ 18-19. τῆς δοξοσοφίας – διαθέσεως ἐν συνεχείᾳ τοῦ κειμένου Β: πρόσθετα ἐν τῇ φά Λ
19. οὕτω Λ: οὕτω Β

ήρεμίᾳ καὶ σὲ οἰσειν, καίτοι μετρίως τε καὶ πρὸς τὸν λόγον, οὐ τὸν λέγοντα εἰρημένα, καὶ ὅμα σοῦ ἀρξαντος. Τοῦτο δὲ οὐ δεινὸν, εἴ τις ἀπολογεῖται κατηγορούμενος, μᾶλλον δὲ τοῦτο μὲν ἀναγκαῖον, ἔκεινο δὲ περιττὸν καὶ μάλισθ' ὅτε καὶ μετὰ πάντας τοὺς ἄλλους ήμῖν ἔκοινώσω, δέον πρὸ πάντων ήμῖν, εἰ ἀπ' εὔνοίας, ως δὴς, ἐγεγόνει. Τὸ γὰρ ἀπ' εὔνοίας καὶ πρώτοις καὶ μόνοις τοῖς φιλουμένοις χοινούμεθα.¹ Η οὖν ἔφημεν, οὐ πέμπομέν σοι τὰ γεγραμμένα, οὕτ' ίσως πέμψομεν, εἰ μὴ ἐπαγγέλλοιο πρῶτον ημὴν ἀνευ ἔριδος καὶ χολῆς καὶ διιέναι καὶ ἀντειπεῖν, εἰ βούλοιο, καὶ πᾶσαν τῆς ψυχῆς ἀπελάσαι μῆνιν καὶ θυμὸν καὶ χόλον. 10 Τοῦτο δέ φαμεν ως οἶόν τε μὲν ἀνθρώπῳ καὶ μέρος τι παθητικὸν ψυχῆς ἔχοντι, σαφῷ δὲ ἄλλως καὶ διὰ τῆς ιερᾶς ἡγμένωφ φιλοσοφίας. Εὖ πράττειν.

ΔΙΕΓΘΩΝΤΗΣ: ΑΝΕΛΑΙΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟΥ ΚΑΙ ΛΕΥΚΩΝ

1. ἡρεμίᾳ ἔγραψα: ἡρεμία ΒΛ τε Λ: τὲ Β 3. μᾶλλον Β:
μᾶλ(ἔπειται μαλ διαγεγραμμένον)λον Λ 5. ἔκοινώσω ἔγραψα:
ἔκοινώσῳ ΒΛ πρὸ Β: πρὸ ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος περὶ Λ
εἰ

ἥμῖν εἰ ἀπ' Λ: ἥμῖν ἀπ' Β 7. κοινούμεθα ἔγραψα: κινούμεθα ΒΛ
ἔφημεν ἔγραψα: ἔφαμεν ΒΛ 8. ἐπαγγέλλοιο Β:
ἐπαγγέλλοιο Λ 9. καὶ χολῆς Β: καὶ χολῆς Λ ἀντειπεῖν Λ:
ἀντειπεῖν ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος ἀντίπειν Β 11. δέ φαμεν
ἔγραψα: δὲ φαμὲν ΒΛ

Ε.Γ.Δ.ης Κ.Π.
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2007

4.

ΔΟΝΑΤΟΥ ΑΤΖΑΪΩΛΗ

(6 Αύγουστου 1454)¹.*D[onatus] Acc[iaulus] Johanni Argyropolo sal[utem].*

Marchus Venetus familiarissimus tuus et propter tuam in me benivolentiam mei quoque amantissimus dixit mihi nuper habuisse se litteras a te Bononie datas, mihi quoque tuo nomine salutem dixit, pro qua quidem re summas gratias tibi ago. Eam scilicet humanitatem, quam hic pressens mihi declarasti, absens etiam tuis litteris maximam pre te fers, cum ostendis te mei sedulo esse memorem. Mihi versa vice tu tuaque omnia non solum memorie sunt, sed etiam tante cure, ut die noctuque cogitare non desinam, nisi quonam pacto te virum doctissimum meique amantisimum ornare dignitate et beneficiis afficere possim. Tue igitur fidei et prudentie est curare ut quam primum ad nos redeas ea quidem mente, ut hanc civitatem tibi patriam perpetuo esse velis. Nam si ulla patria est, que in gravissimis casibus fortunarum tuarum te delectare possit, hec est profecto, que et pulchritudine sua et amenitate loci ceteris aliis est anteferenda. Iam vero mores horum hominum, natura, humanitas animum tuum movere vehementissime debent; ut in ea urbe vivere velis in qua non barbari, non insolentes viri, sed humani, domestici beneque morati homines vitam ducunt. Habes preterea hic permultos tibi familiaritate coniunctos eosdemque sapientie tue amatores, quorum benivolentis apud te plurimum valere debet;

¹ Εὑρηται αὐτόγραφος ἐν τῷ κώδικι Magliabecchianus VIII 1390 φ. 87⁶ τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ Ἐθνικῆς βιβλιοθήκης.

de me vero quid dicam nescio, quem vel amicissimum tibi vel amantissimum sapientie tue preter ceteros habes. Sed hec omitto, que ante discessum tuum familiarissime inter nos et amicissime disputata fuerunt; tuum igitur erit ad nos redire, nostrum vero curare ut rediens locum honorificum habeas neque alienum a dignitate tua. In quo tantum laborabimus, quantum poterimus in eo consequendo opera et studio contendere, et propter benivolentiam in nos tuam et propter studio in te nostro. De negotio Marci nostri quod tu tantopere mihi commendasti, puto te litteris suis certiorem esse factum: res scilicet ex voto nostro successit, eamque nos opera nostra maxime iuvimus, cum propter commendationem tuam, tum quia ille sanctissime reliquie amplitudine huius civitatis non videbantur indigne. Supplicationes pro ea re solempni pompa facte fuerunt et Marcho nostro debitum pretium persolutum, ut ex eo poteris plenissime cognoscere. Vale.

Florentie, die VI Augusti 1454.

5

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

(20 Αύγουστου 1454)¹.

Do[natus] J[ohanni] Argyropolo bisantio sal[utem].

Paucis ante diebus scripsi ad te brevem epistolam, quam dedi quidem amico ad te in Peloponessum preferendam.

¹ Εὕρηται αὐτόγραφος ἐν τῷ κώδικι Magliabecchianus VIII 1390 φ 87⁶ τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ Ἐθνικῆς βιβλιοθήκης.

Deinde Johannes noster Macedo dixit mihi te adhuc esse Venetiis ibique navem expectare que te erat in Greciam portatura: statui igitur exarare aliquos versus et ad te mittere antequam isthinc discederes; non tam quia aliquid habeam dignum auribus tuis, quam ut intelligas me tui non esse immemorem; ego scilicet cursum tuum felicissimum cupio, redditum velocissimum exopto, deum fortunis tuis propitium esse vehementer precor. Cura igitur ut valeas et semper cogites de reditu tuo: nos vero laborem non desistimus ut de se satis nostro desiderio fiet et ratio maxime habeatur et utilitatis et dignitatis tue. Res Marci tui ex voto successit, valdique opera nostra adiuta est, quam propter tuam commendationem et diligentissime libentissimeque prestitus. Vale.

Florentiae, XX Augusti 1454.

6.

ΙΑΚΩΒΟΥ ΠΙΚΚΟΛΟΜΙΝΗ

ΚΑΡΔΙΝΑΛΙΟΥ ΠΑΒΙΑΣ

(Μάρτιος 1467)¹.

Nescio quo animo filii tui obitum feras, si bono, est quod gratuler tibi, cui ratio medeatur, non tempus. Philosophiae tuae haec debetur constantia, cuius tota contentio mortis est commentata. Sin te hominem prestas, hoc est, pressuram doloris substines, quid ego brevis orae temptum epistola, quod Plato, quod Aristoteles, quod tota doctorum cohors, tot jam annos non potest. Diurni proposui non subitae consolationis esse id robur oportet, confido tamen que

¹ Εὑρηται ἐκδεδομένη ἐν ταῖς Epistolae et commentarii Jacobi Piccolomini cardinalis Papiensis. Ἐν Μεδιολάνῳ. 1506 φ. 116²-117² καὶ ἐν τῇ ἐκδόσει Φραγκοφορίου 1714 ὑπ' ἀρ. 200. Ἐξεδόθη δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ Legrand (Cent - dix lettres grecques de François Filelfe. Ἐν Ιλαρισίοις 1892. σ. 147 κ. ἔ.).

est sapientia tibi te non deesse. Sed quod in libris antehac dies docuisti, verioribus nunc experimenti tui argumentis probare, quam ob causam in consolationem non scribo doctissimo praesertim sui temporis non necessariam, nihil enim dici de hoc genere potest, quod tibi non sit, quam caeteris notius. Tenes nil mali esse in morte, in ea praesertim, quae in Domino accidit. Nosti quoque vitae nostrae condicionem vapore assimilem esse, et quotidianis casibus subditam, in eiusque diuturnitate agenti ita dolores et detrimenta, et luctum vicissim contingere, ut longum iter habenti pulvis et lumen et pluvia. Anaxagorici quoque dicti es memor: Scisse se genuisse mortalem. Q. etiam Fabii, Paulique Aemilii memoria habes, quorum alter spectatae virtutis consularem filium extulit, alter uno ante triumphum: duobus post amissis filiis, in concione ita locutus est, ut consolari populum non consolationem quaerere videretur. Poro autem intelligis. quid nobis christiana lex iubeat, quid gentilis etiam dictet, In altera lugeri vetantur mortui, quoniam iam quieverunt: altera lugendi terminum praeveniens foeminis, viris nullum praestituit, quoniam et nullum honestum. Sola tantum officia, quae languenti et mortuo praestita sunt. brevi significabo non tam ut moerorem, si quis est, per haec tollam, quam ut ea commemoratione intelligas, quanta hic in te, et filium inventa sit charitas. Doluit supra modum nefario scelere Paulus, nec ingemuit aliter, quam si de filio nuncium id accepisset. Crassatores anxia vestigatione missis qui ad vias exciperent, iussit conquiri. Recquisivit etiam horis pene singulis, in aliqua vitae spes haberetur, at excedenti peccata fragilitatis nostrae indulxit. Ipse vero Pater Nicenus, qui vulnera illius corde tuo exceptit et consolationem non inventit, septem adhibitis medicis, ab ore morientis numquam discessit: nullum levaminis aut ministerii genus intemperatum relinquens, sed contrahens undique omnia per quae tam charo apud se posito pignori servari spiritus posset. Imprimis autem viaticum futurae quietis, plenum perfectumque, sen-

sibus adhuc integris, ministrare curavit, quod ille non minori religione accepit, quam pietate pater tantus impenderit. In complexo denique et benedictionibus suis Creatori animam reddidit. Eum porro defunctum flevit omnis curia, atque ad sepulchrum usque, non privati alicuius, sed Principis pompa est prosecuta, ut plane sit indicatum, quanti filius et in eo pater apud nos haberentur. Monimento autem intra Basili-
cam Petri indultus est locus parte admodum celebri, quae Calixtum continet, eius nominis tertium, et nec nisi magnis indulgeri est solitus. Ad summas quoque Basilicae gradus qui extra vestibulum sunt: Vicarius templi cum omni sacerdotum collegio, funebri solemnitate cadaver excepit. Si maius aliud potuisset conferri, contulisse libenter desideria nostra, dileximus etenim illum, et excellenti doctrinae tuae deberi indicavimus omnia. Videns ego Nicenum nostrum tanta affectum moestitia, ut sine lachrymis scribere horum quicquam non possit, ne perirent apud se sua, et caeterorum officia, commemoranda tibi ea putavi, pernici-
onem dolens, quod cui nulla antehac necessitas scribendi oc-
casionem attulerit, attulerit nunc hic acerbissimus casus. In quo quaeso te, mi Argyropule, ut tui sis memor utque Xeno-
phantis etiam facti imitationem tibi proponas. Etenim ille ut accepta inter sacrificandum morte filii, qui eadem qua Epaminondas, pugna occideret, coronam deposit, moxque ut honestum exitum novit: eam resumpsit, sacrificiumque con-
tinuans ne lachrymatus est quidem: Ita tu ex me audiens Bartholomaeum tum in fideli patris sui ministerio accepisse vulnus, et plenam religionis mortem obiisse: tum autem vi-
venti, et mortuo suprema pietatis opera cumulate indulta, si quam naturae imperio virtutis vim posuisti, pari constantia recipe et homo christianus Christum tuum Sancti Job verbis alloquere: Dedisti Domine filium et abstulisti: factum est quod placuit tibi. Sit nomen tuum benedictum in saecula. Vale.

Romae, maii 1467.

ΜΙΧΑΗΛ ΑΠΟΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ

ΠΡΟΣΦΩΝΗΜΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΥΤΟΥ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΝ
ΙΩΑΝΝΗΝ ΤΟΝ ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΝ
ΟΤΕ ΗΡΕΑΤΟ ΔΙΔΑΣΚΩΝ ΠΡΟΤΡΟΠΗ ΒΑΣΙΛΕΩΣ
ΕΝ Τῷ ΤΟΥ ΣΕΝΩΝΟΣ ΚΑΘΟΛΙΚῷ ΜΟΥΣΕΙΩ¹

Τοῖς εὐγνώμοσι τῶν ἀνθρώπων τοὺς σφῶν αὐτῶν εὔεργέτας
θαυμάζειν μὴ ὅσουν οἷμαι χρεὼν, ἀλλ' εἴπερ ἄλλο τι καὶ τοῦτο
τῶν ἀναγκαίων πολλοῖς τε ἄλλοις σοφίᾳ συνεζηκόσι πολλοῦ ἄξιον
εἶναι δόξαν καὶ νόμῳ δῆπου τῷ τῶν Περσῶν, φ γε δὴ τοσοῦτον
ἔσετι καὶ νῦν τὸ χρῆμα μέλει τουτὶ, ως μηδενὶ ἂν συγχωρεῖν δτῷ
τοιαῦτα γένοιτο ἀμαρτεῖν τὸν αὐτοῦ βίον ἀθώῳ διαπερᾶν. Ἐμοὶ
δὲ, ἔριστε διδασκάλων, πρὸς σοῦ τοσούτων ἀγαθῶν ἀπολελαυκότι·

¹ Περιλαμβάνεται ἐν τῷ Βιενναίῳ Phil. Gr. LXXXV φ 21⁶-23,
αἰδονος ιε' (B), τῷ Ἐσκουριαλείῳ Σ-Ι-18 φ. 21⁶-23⁶, αἰῶνος ιε' (E)
καὶ τῷ τοῦ ἐν Σμύρνῃ Συλλόγου Ὁμήρου, νῦν ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς
Εὐαγγελικῆς Σχολῆς, φ. 18⁶-20^α (Σ). Εὑρηται δ' ἐκδεδομένον
πλημμελῶς ὑπὸ Γ. Κ. Ὑπερίδου Μιχαήλου Ἀποστόλη πονημάτια
τρία. Ἐν Σμύρνῃ. 1876. σ. 38-41.

Ξ = ἀπαντες οἱ κώδικες

Ἐπιγραφή: Τοῦ αὐτοῦ μιχαὴλ ἀποστόλη τοῦ βυζαντίου προσ-
φώνημα εἰς τὸν σοφώτατον καὶ λογιώτατον αὐτοῦ διδασκαλον
ἰωάννην τὸν ἱάργυρόπουλον ὅτε ἦρξατο διδάσκων προτροπῆ
βασιλέως ἐν τῷ τοῦ ξενῶνος καθολικῷ μουσείῳ Σ: Τοῦ αὐτοῦ
προσφώνημα εἰς τὸν αὐτοῦ διδασκαλον ἰωάννην τὸν ἀργυρό-
πουλον ὅτε ἦρξατο διδάσκων ἐν τῷ τοῦ ξενῶνος μουσείῳ ΒΕ

2. ἄλλο ἔγραψα: ἄλλό Ξ 4. τῷ Σ: λείπει ΒΕ 5. μέλει Σ:
μέλλει ΑΒ μηδενὶ ΣΒ: μὴδενὶ Ε 6. τὸν αὐτοῦ βίον ἀθώῳ
διαπερᾶν ΒΕ: λείπουσι Σ 7. διδασκάλων ΒΕ: διδασκάλων
καὶ γενναιότατε Σ

- ἔω γάρ λέγειν τὰ προσδοκώμενα· καὶ οῶν οὐκ ἀν τις παρὰ πατρὸς ἥλπισεν, εἰ μὴ ὡν ἡμῖν ἔχαρισω μέρος εἰςοίσομεν διοῦ, εύγνώμονες εἶναι πρὸς τοῖς ἄλλοις μαθόντες, τις ἀν παραίτησις γένοιτο ἢ τί οὐκ ἀν τοῖς ὑδρίζειν ἐπισταμένοις λέγειν παρέξομεν
 5 ἐφ' ἡμᾶς; "In' οὖν ἐκείνων μὲν τῇ φύσει μηδὲν ἡμῖν ἀποδεκτέον προσγένηται, μηδὲ τοῖς ἀγαθοῖς σου δόξαιμεν ἀν ἐπεσθαι λαθεῖν παραγγέλμασι, σοὶ μὲν ἀποδοτέον ἀν ἡμῖν εἴη ὡν ἀν μέρος λαθόντες ἔχωμεν παρὰ σοῦ, ἐμοὶ δὲ εἰ τι μὴ σοὶ προσῆχον φηθεῖη,
 σοὶ παρέχειν δίκαιον τὴν συγγνώμην.
- 10 Πολλῶν δὲ ὄντων ἃ τις ἀν εἰπεῖν ἔχοι, βουλόμενός σε τὸν πάντων ἄριστον ἐπαινέσαι, ἐν τι κάκεῖνο τῶν καλλίστων εἶναι δοκεῖ καὶ τὰ νον ἀναγκαῖον λέγεσθαι πρὸ τῶν ἄλλων, δι μοι καὶ τὸν λόγον μᾶλλον ἐστι πεποιηκός, ἐκείνων τε ἄλλου δεομένων καιροῦ καὶ κρείττονος ἡς γε νῦν περὶ λόγους δυνάμεως ἔχομεν.
 15 Τὸ γάρ περιόν σοι τοῦ λόγου, δι πόνοις οὐκ δλίγοις ἐκτήσω καὶ ἀναλώμασιν, ἔτι τε αὖ κινδύνοις ἡπείρῳ γινομένοις τε καὶ θαλαττῃ, ἀφθόνως οὕτως ἐθέλειν μεταδιδόναι οἵς οὐδέν τι λόγου τῶν ἄλλων ἐκρίθη φίλτερον εἶναι, πῶς οὐ μεγάλων ἔγκωμάιων καὶ θαύματος ἄξιον; Ως γάρ ἐκ τῆς τῶν Εύρωπαίων, ὡ παρόν-
 20 τες, ἀφίκετο γῆς, οἱ τὰ τῆς Ἐλλάδος μετώκισται ἀγαθά, βλέψας

1 προσδοκώμενα BE: προσδοκώμενα ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος προσδωκόμενα Σ 6. μηδὲ Σ μὴδὲ BE λαθεῖν BS: λαθεῖν ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος λαθεῖν E 7. ὡν Σ: δν BE

8. ἔχωμεν Σ: ἔχομεν BE 9. σοὶ BS: σοὶ ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος σοῖ E 11. κάκεῖνο Σ: κάκεῖνο BE 12. τὰ νῦν Σ: τανῦν BS 13. μᾶλλον ἐστι ἔγραψ: μᾶλλον ἐστι Ξ τε BE: τὲ Σ ἄλλου BE: ἄλλου ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος ἄλλων Σ

16. ἡπείρῳ BS: ἡπείρῳ E γινομένοις BE: γινομένοις ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος γεινομένοις Σ 17. μεταδιδόναι BE: διδόναι Σ 19. Εύρωπαίων Σ: εύρωπαίων B: εύρώπων ἐν τῷ κειμένῳ, ἐν δὲ τῇ φᾶ εύρωπαίων Σ 20. οἱ BS: οῖα E

εις τὰ τούνομα μόνον μουσεῖα φυλάττοντα δπως τε διητᾶτο καὶ οἴα μηδεμιᾶς οὕσης ἐπιμελείας ἐγένετο, τήν τε φίλην πατρίδα κακῶς ἡλέησεν ἔχουσαν καὶ τοὺς λόγους ἐν ἀτιμίᾳ κειμένους ἐθρήνησε, βουλὴ δέ τις ἀρίστη τῷ γεννατῷ παραχρῆμα συνέστη τὰ τῶν λόγων ἐπανορθώσασθαι. Καὶ δὴ μουσεῖόν τε ἦν αὐτίκα 5 ἀνεωγώς οὐχ ὡς ἀν ἦν αὐτῷ κατὰ γνώμην οὐδ' οἶον ἐξ Ἰταλίας ἐβούλετο ἐπανήκων, ταῦθι καιροῦ καὶ τοῦτο ὥσπερ καὶ τἄλλα δή- που συγχέαντος, πλὴν ἀλλὰ τῶν γε ἐφ' ἡμῶν πάντων πολλῷ τῷ μέσῳ διενηνοχδες, ἀντιχρυς ἀλλην Ἀκαδημίαν καὶ Στοὰν καὶ Περίπατον, τὰ τῶν ἡγεμόνων τῆς φιλοσοφίας βασιλεια. Οὐδὲ γάρ 10 τοῖς ἐκεῖσε χρουγηδὸν ἐπιρρέουσι τοιαῦτα ἀκούειν ἦν, οἴα καὶ παρ' ἄλλοις φοιτῶσιν, ἀλλ' οἴα τε Ὁμήρῳ ἐλέγετο καὶ Δημοσθένει καὶ Πλάτωνι. Τούτων τοίνυν τὰ μὲν ἴδων ὁ γενναῖος ἡμῶν καὶ φι- λοσοφος βασιλεὺς, τὰ δ' ἀκούων παρ' ὧν ἐδόκει βέλτιον εἶναι, οὐκ ἐν λειμῶνι καὶ παραδείσῳ διέγνω ταῦτ' εἶναι λέγεσθαι δίκαια, 15 ἀλλ' οἴα κόσμον φέρει τῇ πατρίδι λεγόμενα, μᾶλλον δ' δπού νῦν ὑμεῖς αὐτὸν καθορᾶτε ἐφ' ὑψηλοῦ καθήμενον βήματος, δθεν, οἴ- μαι, καὶ τοὺς μέγα τι περὶ αὐτῶν οἰομένους δλίγ' ἀν καὶ μὴ κατὰ τέχνην ἐπισταμένους ἐλέγξειε. Πεῖ γάρ ἐκ τῶν χειλέων αὐτοῦ

1. τούνομα BE: τούνομα Σ	τε BE: τὲ Σ	2. μηδε-
μιᾶς ΕΣ: μὴδὲμιᾶς B | 4. ἀρίστη ΕΣ: ἀρίστη B | 5. μουσεῖόν
τε ἔγραψα: μουσεῖον τε ΕΣ: μουσεῖον τὲ B | 6. ἀνεωγώς Σ:
ἡνεωγώς BE | οὐχ ἔγραψα: οὐχ' Ε | 7. τἄλλα Σ: τ' ἄλλα BE |
|--------------------------|-------------|---------------------------------|------------------------|---|-----------------------------|--------------------|------------------------|

8. ἡμῶν Σ: ἡμῖν BE	9. διενηνοχδες B: διενηνοχδες οὐδενὸς
ἀνταποκρινομένου εἰς τὸ ὅπερθεν τοῦ ο σημεῖον ἐν τῇ φᾷ E: διενη-
κδες Σ | 10. γάρ ἐν τῷ κειμένῳ BΣ: πρόσθετον ἐν τῇ φᾷ E |
|--------------------|---|--|

11. ἦν Σ: λείπει BE	12. οἴα τε ἔγραψα: οἴα τὲ BE: οἴα τὲ
καὶ οἴως Σ | 13. ἴδων ΕΣ: ἴδων ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος
ἴδων B | 15. δίκαια ΕΣ: δίκαια ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος
δίκαιον B | 16. οἴα E: οἱ BΣ | 17. ὑψηλοῦ ΕΣ: ὑψηλοῦ
κατὰ διόρθωσιν ἐκ τοῦ ὑκνηλοῦ B | 18. τι ἔγραψα: τί Ε
αύ-
τῶν Σ: αὐτῶν BE | δλίγ' ἀν Σ: δλίγα BE |
|---------------------|--|--|---|------------------|--|---|----------------------|

ούχ δτι μένος τῆς πανδήμου φητορικῆς, ίούδ' αὖ πάλιν ποιητῶν τε καὶ συγγραφέων, ἀλλὰ καὶ ἡν διαλεκτικὴν δνομάζειν ἐγνώκαμεν, ἢ τὸ τῆς ἀληθείας κάλλος πρεσβεύειν καὶ ἀπελέγχειν ἔργον τὸ φεῦδος. Ἀλλὰ γάρ τις οὐκ ἄν μὲν δτῷ λόγος ἔνεστι τῷ χεῖρε 5 κροτήσειν καὶ αὐτῷ γενέσθαι δδέει τὸ μακάριον ἐκεῖθέν ποτε κατελθὸν σοφίᾳ τοῦ διδασκάλου καὶ λόγῳ βασιλικῷ; Τις δὲ τῶν ἐν βασιλείοις, τίς δ' αὖ τῶν ἐν ἡγορᾷ; Μέχρι γάρ οἶμαι, χειροτεχνῶν καὶ βαναύσων, εἰ τις αὐτοῖς αἰσθησις τοῦ καλοῦ, τὸ τῆς ἡδονῆς κάλλος διαδεδράμηκε, σφᾶς τε αὐτοὺς καὶ τοὺς σφῶν 10 αὐτῶν παῖδας μακάριους ἀποκαλούντων, ἀγαθοῦ γε δτου τετυχηκότας ἐπ' αὐτῶν γενομένου. Γίνεται γάρ καὶ βαναύσοις τῶν ἀγαθῶν σπουδὴν ἔχειν, εἰ γε τοῖς ἄρχουσι τούτων εύνοεῖν μέλοις τοῖς ἀγαθοῖς.

Ἄλλ' ὡ φίλη καὶ γενναία πατρὶς, ἐώ λέγειν σοι χαίρειν δσον 15 βούλει, καὶ κατὰ κόρον ἔξδν, τοιούτον ἐνεγκαμένη οἵδε σοι τῶν λόγων τὸ γνώριμον ἐπανορθώσασθαι πέφυκε καὶ δς σοι τῶν ἀρετῶν τὴν εἰκόνα φυλάπτει εἰς κάλλος ἀπεξεσμένην ἀμήχανον. Χαίροις ἢ τῶν λόγων ιερὰ μήτηρ, εἰ καὶ μὴ τοῖς πᾶσιν ἔξεστιν, οὕτω τῇ πάντα δδέαν ἀγούσῃ προνοίᾳ, ἀλλὰ τῷ λόγῳ καὶ γοῦν 20 τὸ ἕδιον ἀνακαλέσαντι κάλλος, σημεῖον τῶν ἐσομένων ἡμῖν παρὰ θεοῦ δωρεῶν, εἰ τι μόνον ἐκείνῳ προσῆκον ἡμῖν διαγίγνεται καὶ ὦ

1. οὔχ Σ: οὔχ' BE πανδήμου ΕΣ: πανδήμου ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος πανδήλου B 4. δτῷ λόγος ἔνεστι ἔγραψε: δτῷ λόγος ἔνεστι λόγος Σ: δ τῷ λόγῳ ἔνεστι λόγος BE

5. αὐτῷ BE: αὐτῷ Σ ἐκεῖθέν ποτε ἔγραψε: ἐκεῖθεν ποτὲ Ε

5-6. κατελθὸν BE: κατελθὸν ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος κατελθῶν Σ 9 διαδεδράμηκε Σ: διαδραμεῖν BE 10. τετυχνότας BΣ: τετυχηκότος E 11. Ἐν τῇ φᾳ Γνωμικὸν Σ 12 εύνοεῖν B: εύρειν E: εύροεῖν Σ μέλοι ἔγραψε: μέλει Σ: μέλλοι BE 14. γενναία ΕΣ: γενναῖα B 15. οῖός ἔγραψε: οῖος Ε

18. ἔξεστιν Σ: ἔξην BE 19. οὕτω Σ: οὐτῷ BE 20. τὸ BΣ: τὸν E

τὰ τῶν πραγμάτων πεσόντα ρᾶον ἐγείρεσθαι πέφυκε. Χαίρετε δὲ καὶ ὑμεῖς οἱ τῶν λόγων ἔρῶντες, ὑμῶν τὴν πολλὴν ἀχλὺν τῆς ἀμαθείας ως ἀληθῶς οὐ τῆς Ἀθηνᾶς σκεδασάσης, ἀλλ' ὃ μέγα τε ἡ σοφία καὶ ἀντὶ πλούτου παντός. Ἐγὼ δὲ, ὡς τί ἂν σε καλέσας οὐχ ἔχω, φῶς καὶ βάθρον καὶ διδάσκαλε καὶ πατήρ, τίς δρῶν 5 ταῦτα καὶ ἀκούων γενοίμην τῇ δῆλος καὶ χρῶ, τὸ τοῦ λόγου, τῇ φαιδρότητι τὴν χαρὰν μηνύων ὑπερχειλῆ; Ἡ τί ἂν εἰπὼν καὶ ποιήσας δόξαιμ' ἄν τι καὶ διωζοῦν τῆς πρὸς ἡμᾶς σου καλοκάγαθίας ποιήσειν ἀντάξιον; Μόλις γάρ ἀν αὐτὴν παραιτησάμενος τὴν ψυχὴν, εἰ δῆθις σὲ τὸ εὖ εἶναι ταύτῃ γεγένηται· διὸ τίς ἀν 10 τοῦ ἀπλῶς εἶναι ἡγήσαιτο προτιμότερον; Εἰ δὲ δή τι καὶ ἡμῖν παρὰ θεοῦ χρηστὸν γένοιτο, τότε' ἄν κοινόν σοι τούτο προθέμενοι δόξαιμεν ἄν τι προσενεγκεῖν. Θεῶ γάρ καὶ σοὶ μέλειν προεθέμην τὰ γε ἡμέτερα.

2. ὑμεῖς ΒΣ: ἡμεῖς Ε ἀχλὺν Σ: ἀχλὴν ΒΕ 4. τε ΒΣ:
τὲ Ε ὡς τί Σ: ὃ τι ΒΕ σε ΒΕ: λείπει Σ 7. χαρὰν ἔγραψεν
ἀρχίσας νὰ γράψῃ χάριν Σ: χάριν ΒΕ μηνύων ΒΕ: μηνύειν Σ

8. καλοκάγαθίας ἔγραψκ: καλοκαγαθίας ΒΕ: καλομάγα-
θίας Σ 12. σοι ΒΕ: λείπει ἐν τῷ κειμένῳ, φαίνεται δὲ προστεθὲν
ἐν τῇ φάσῃ, ἀλλ' εἶνε κεκαλυμμένον ὑπὸ κηλεῖδος μέλανος Σ προθέ-
μενοι Σ: προθέμενος ΒΕ 13. σοὶ ΕΣ: σοὶ Β μέλειν Σ:
μέλλειν ΒΕ